

Політичні проблеми міжнародних систем та глобального розвитку

УДК 341.231.14:347.9

DOI <https://doi.org/10.5281/zenodo.19097630>

Окремі питання міжнародних стандартів захисту прав

Кальян Олександр Сергійович,

кандидат юридичних наук, доцент, професор кафедри підприємництва і права, Навчально-науковий інститут економіки, управління, права та інформаційних технологій, Полтавський державний аграрний університет, м. Полтава, Україна, <https://orcid.org/0000-0003-2345-3929>

Липій Євгенія Анатоліївна,

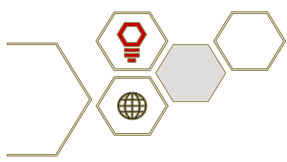
кандидат юридичних наук, доцент кафедри підприємництва і права, Навчально-науковий інститут економіки, управління, права та інформаційних технологій, Полтавський державний аграрний університет, м. Полтава, Україна, <https://orcid.org/0000-0001-9952-838X>

Махмудов Ханлар Зейналович,

доктор економічних наук, професор, професор кафедри підприємництва і права, Навчально-науковий інститут економіки, управління, права та інформаційних технологій, Полтавський державний аграрний університет, м. Полтава, Україна, <https://orcid.org/0000-0003-2287-1467>

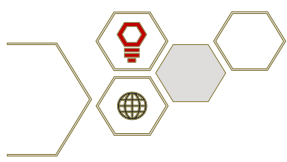
Прийнято: 03.03.2026 | Опубліковано: 18.03.2026

***Анотація.** Актуальність дослідження зумовлена зростанням навантаження на міжнародні судові інституції, поглибленням процесуалізації прав людини та фрагментарністю імплементації рішень*

Європейського суду з прав людини (ЄСПЛ) на національному рівні. В умовах посилення соціально-політичної нестабільності, трансформації судових систем і цифровізації правосуддя особливої значущості набуває аналіз ефективності міжнародних стандартів як інструменту забезпечення реального захисту прав та свобод особи. Метою статті є комплексний аналіз сучасного стану функціонування міжнародних стандартів захисту прав людини в європейському правовому просторі на основі узагальнення статистичних даних, судової практики та механізмів імплементації рішень ЄСПЛ. Методологічну основу дослідження становлять загальнонаукові та спеціально-правові методи пізнання, зокрема аналіз і синтез, системно-структурний підхід, формально-юридичний метод, порівняльно-правовий аналіз, статистичний метод та метод узагальнення судової практики. У роботі використано офіційні дані Ради Європи, матеріали Європейського суду з прав людини та нормативно-правові акти міжнародного і національного рівнів. У статті проаналізовано динаміку процесуального навантаження ЄСПЛ у 2015–2024 рр., територіальну структуру нерозглянутих заяв, тематичні напрями порушень Конвенції і судову практику щодо застосування Статті 6. Виявлено високу концентрацію звернень у межах окремих держав, домінування процесуальних порушень і наявність стійких інституційних дисфункцій у сфері судового захисту. Встановлено взаємозв'язок між рівнем виконання рішень ЄСПЛ, якістю здійснення національного судочинства та ефективністю функціонування механізмів правового контролю. Обґрунтовано роль внутрішніх інституційних чинників у формуванні превентивного потенціалу міжнародних стандартів. Практичне значення отриманих результатів полягає в можливості їх використання в діяльності органів судової влади, правозахисних інституцій, освітніх закладів і при розробленні заходів щодо вдосконалення механізмів виконання рішень ЄСПЛ.

Ключові слова: імплементація судових рішень, права людини,

інституційний механізм, судовий контроль, процесуальні гарантії, правозастосовна практика, правова культура.

Selected issues of international standards for the protection of human rights

Oleksandr Kalian,

PhD in Law, Associate Professor, Professor of the Department of Entrepreneurship and Law, Educational Research Institute of Economics, Management, Law and Information Technologies, Poltava State Agrarian University, Poltava, Ukraine,
<https://orcid.org/0000-0003-2345-3929>

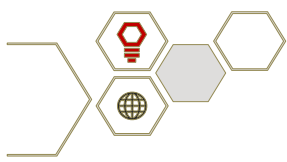
Yevheniia Lypii,

PhD in Law, Associate Professor of the Department of Entrepreneurship and Law, Educational Research Institute of Economics, Management, Law and Information Technologies, Poltava State Agrarian University, Poltava, Ukraine,
<https://orcid.org/0000-0001-9952-838X>

Hanlar Makhmudov,

Doctor of Economic Sciences, Professor, Professor of the Department of Entrepreneurship and Law, Educational Research Institute of Economics, Management, Law and Information Technologies, Poltava State Agrarian University, Poltava, Ukraine, <https://orcid.org/0000-0003-2287-1467>

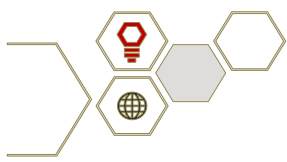
***Abstract.** The relevance of the study is обусловлена increasing pressure on international judicial institutions, the deepening proceduralisation of human rights, and the fragmented implementation of the judgments of the European Court of Human Rights (ECtHR) at the national level. In the context of growing socio-political instability, the transformation of judicial systems, and the digitalization of justice, particular importance is attached to analyzing the effectiveness of*

international standards as instruments for ensuring the effective protection of individual rights and freedoms. The purpose of this article is to provide a comprehensive analysis of the current functioning of international human rights protection standards in the European legal space based on the generalization of statistical data, judicial practice, and mechanisms for the implementation of ECtHR judgments. The study's methodological framework draws on general scientific and specialized legal research methods, including analysis and synthesis, a systemic-structural approach, the formal legal method, comparative legal analysis, the statistical method, and the method of generalizing judicial practice. The research relies on official data from the Council of Europe, materials of the European Court of Human Rights, and international and national legal acts. The article analyzes the dynamics of the ECtHR's procedural workload in 2015–2024, the territorial structure of pending applications, thematic areas of Convention violations, and judicial practice concerning the application of Article 6. A high concentration of applications in certain states, the predominance of procedural violations, and persistent institutional dysfunctions in judicial protection are identified. A relationship has been established between the level of execution of ECtHR judgments, the quality of the administration of justice at the national level, and the effectiveness of the functioning of legal oversight mechanisms. The role of internal institutional factors in shaping the preventive potential of international standards is substantiated. The practical significance of the findings lies in their potential application to the activities of judicial authorities, human rights institutions, and educational organizations, and to the development of measures to improve mechanisms for enforcing ECtHR judgments.

Keywords: *implementation of judicial decisions, human rights, institutional mechanism, judicial oversight, procedural guarantees, law enforcement practice, legal culture.*

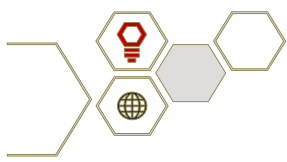
Постановка проблеми. Сучасний етап розвитку міжнародної системи

захисту прав людини характеризується зростанням соціально-політичної нестабільності, воєнних конфліктів, міграційних процесів і трансформацією національних судових систем, що істотно ускладнює забезпечення ефективного судового захисту [1]. В умовах кризових явищ посилюється навантаження на правозахисні інституції, зростає кількість звернень громадян, а проблема дотримання процесуальних гарантій набуває системного характеру. Ключову роль у реалізації європейських стандартів прав людини відіграє Європейський суд з прав людини (далі – ЄСПЛ), діяльність якого спрямована на забезпечення обов'язковості положень Конвенції і формування уніфікованої правозастосовної практики [2, с. 1045; 3]. Рішення Суду виступають важливим інструментом впливу на національні правові системи та сприяють гармонізації підходів до захисту основоположних прав і свобод.

Водночас сучасна практика функціонування ЄСПЛ [4] засвідчує тенденцію до зростання кількості звернень, накопичення нерозглянутих справ, повторюваності аналогічних порушень і нерівномірності виконання судових рішень у державах-учасниках Конвенції. Наявність системних процесуальних дефектів, обмежена ефективність внутрішніх засобів правового захисту та складність механізмів імплементації міжнародних стандартів знижують результативність правозахисної діяльності на національному рівні. У зв'язку з цим актуалізується потреба комплексного аналізу сучасного стану реалізації міжнародних стандартів захисту прав людини з урахуванням інституційних, територіальних і змістовних чинників їх функціонування.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Сучасні наукові дослідження у сфері міжнародних стандартів захисту прав людини зосереджуються на комплексному аналізі інституційної спроможності, процесуальних гарантій та адаптації правозахисної системи до умов глобальних трансформацій. У цьому контексті Г. Келлер [5] та К. Гері [6, с. 400] акцентують увагу на непослідовності й обмеженості підходів ЄСПЛ у справах, пов'язаних зі зміною клімату, що знижує ефективність механізмів відшкодування системних

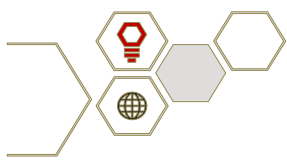

порушень. Водночас А. Кючуксу [1] та Е. Еркен [7, с. 165] обґрунтовують зростаюче значення неурядових організацій у процесі виконання рішень ЄСПЛ, формуванні стратегічної правозахисної діяльності та посиленні громадського контролю. Проблеми тлумачення конвенційних норм, гарантій справедливого суду та забезпечення судової незалежності детально аналізуються у працях В. Фікфак [3] та М. Лелуп [8, с. 320], які підкреслюють наявність напруженості між формальними стандартами Конвенції і фактичною судовою практикою. Дослідники звертають увагу на ризики розширення дискреції держав, ослаблення процесуальних гарантій і зниження довіри до міжнародного механізму захисту прав людини.

Важливим напрямом наукової дискусії є співвідношення національного суверенітету та міжнародних зобов'язань у сфері прав людини. Так, І. Нуграха аналізує обмеження, пов'язані з посиланням на конституційну ідентичність [9, с. 141], а Т. Лок оцінює інституційні наслідки приєднання Європейського Союзу до Конвенції з прав людини [10, с. 69]. У цих працях обґрунтовується необхідність узгодження національних правових традицій із загальноєвропейськими стандартами захисту прав.

Окрему увагу в сучасних дослідженнях приділено багаторівневому управлінню та децентралізації у сфері прав людини. Зокрема, М. Сол та Е. Ламберт розкривають роль субнаціональних органів влади у впровадженні правозахисних підходів [11, с. 1053], тоді як Т. Лозинська та ін. обґрунтовують значення ефективного державного нагляду за законністю рішень органів місцевого самоврядування [12, с. 24]. Історико-правові передумови формування колективних і культурних прав розглядаються в дослідженні О. Кальяна та ін., а також Р. Госс, які демонструють еволюцію підходів до захисту ідентичності спільнот [13, с. 165; 14].

У контексті сучасних безпекових викликів особливого значення набувають дослідження, присвячені наслідкам збройної агресії проти України та проблематиці відшкодування шкоди. Так, А. Межиковська аналізує

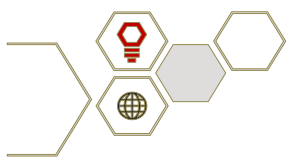
взаємодію між ЄСПЛ та міжнародним компенсаційним механізмом [15, с. 3], а Н. Канцедал та ін. висвітлюють вплив війни на глобальну соціально-економічну стабільність і реалізацію фундаментальних прав [16, с. 664].

Узагальнення наведених наукових підходів свідчить, що сучасна система захисту прав людини в європейському просторі перебуває в процесі трансформації, що зумовлює потребу подальшого вдосконалення судових, інституційних і компенсаційних механізмів з урахуванням правових, безпекових та соціально-економічних викликів.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Попри значний масив наукових досліджень, присвячених функціонуванню ЄСПЛ, ролі інституційних акторів і розвитку процесуальних механізмів захисту прав, у сучасній літературі залишаються недостатньо опрацьованими питання комплексної оцінки ефективності реалізації міжнародних стандартів у національних правових системах. Зокрема, потребують подальшого аналізу взаємозв'язки між судовою практикою ЄСПЛ, статистикою звернень і виконання рішень, а також їх реальним впливом на рівень гарантування прав людини. Фрагментарність наявних досліджень ускладнює формування цілісного бачення результативності правозахисних механізмів в європейському правовому просторі. Тому наше дослідження спрямоване на систематизацію емпіричних даних, узагальнення судової практики ЄСПЛ та оцінювання механізмів імплементації його рішень у національних правових системах.

Формулювання цілей статті. Метою статті є аналіз особливостей реалізації міжнародних стандартів захисту прав людини в європейському правовому просторі на основі дослідження статистичних показників, судової практики ЄСПЛ і механізмів імплементації його рішень у національних правових системах.

Виклад основного матеріалу дослідження. Міжнародні стандарти захисту прав людини становлять систему універсальних та обов'язкових норм,

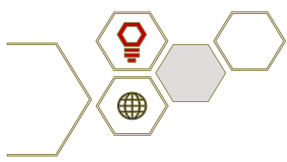
спрямованих на забезпечення мінімального рівня гарантій особистих, політичних, соціально-економічних і процесуальних прав. Їх ключовими ознаками є універсальність застосування, юридична обов'язковість для держав-учасниць, пріоритет прав і свобод людини над державними інтересами, а також наявність міжнародних механізмів контролю за дотриманням відповідних зобов'язань [17, с. 15].

Основу європейської системи правозахисту становить Європейська конвенція про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року [18], яка закріплює базові стандарти у сфері права на життя, свободу, справедливий суд, повагу до приватного життя, свободу вираження поглядів і захист власності. Її практичну реалізацію забезпечує діяльність ЄСПЛ, який формує обов'язкову для держав судову практику.

Положення Конвенції конкретизуються та розширюються системою протоколів, зокрема Протоколом №1 щодо захисту власності та виборчих прав, Протоколами №6 і №13 про скасування смертної кари, а також Протоколом №14, спрямованим на підвищення ефективності діяльності ЄСПЛ. Важливе значення в процесі імплементації рішень ЄСПЛ мають керівні принципи Комітету міністрів Ради Європи [19], які регламентують механізми контролю над їх виконанням на національному рівні.

Універсальну основу міжнародного правозахисту формують документи системи ООН, передусім Загальна декларація прав людини 1948 року [20], Міжнародний пакт про громадянські і політичні права [21] та Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права [22]. Зазначені акти визначають глобальні стандарти судового захисту, недискримінації, правової безпеки та соціальної справедливості.

Таким чином, міжнародні стандарти захисту прав людини формують нормативну основу європейського правового простору, однак їх реальна результативність визначається не тільки рівнем правового закріплення, але і практикою застосування, інституційною узгодженістю та якістю управління

правозахисними процесами. Наявність розгалуженої системи норм і процедур не завжди гарантує своєчасний та повноцінний захист прав, що зумовлює потребу в аналізі фактичних механізмів їх реалізації [23].

У цьому контексті особливого значення набуває оцінювання ролі ЄСПЛ як ключового елементу трансформації міжнародних стандартів у практичні правові гарантії. Діяльність Суду виступає своєрідним індикатором ефективності всієї системи захисту прав, оскільки поєднує функції правового тлумачення, інституційного контролю та формування обов'язкової для держав практики виконання рішень.

З огляду на це, доцільним є дослідження динаміки процесуального навантаження ЄСПЛ як одного з ключових показників збалансованості між нормативними зобов'язаннями держав і реальними можливостями міжнародного судового контролю (табл. 1).

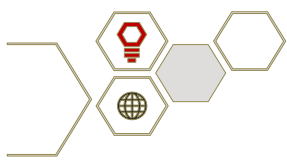
Таблиця 1

Динаміка процесуального навантаження ЄСПЛ у 2015–2024 рр.

Рік	Справи, передані на розгляд (Allocated)	Заяви в очікуванні розподілу (Pending)	Кількість рішень
2015	40 500	64 850	823
2016	53 500	79 750	993
2017	63 400	56 250	1 068
2018	43 100	56 350	1 014
2019	44 500	59 800	884
2020	41 700	62 000	871
2021	44 300	70 150	1 105
2022	45 500	74 650	1 163
2023	34 700	68 450	1 014
2024	28 800	60 350	1 102

Джерело: побудовано авторами за [24; 25].

Аналіз динаміки процесуального навантаження ЄСПЛ у 2015–2024 рр. свідчить про хвилеподібний характер розвитку його інституційної спроможності. Упродовж 2015–2017 рр. кількість справ, переданих на розгляд, зросла з 40,5 тис. до 63,4 тис., що супроводжувалося значним накопиченням

нерозподілених заяв і формуванням пікового навантаження у 2016 р. (79,75 тис. справ у статусі pending). У зазначений період спостерігалось також зростання кількості ухвалених рішень із 823 до 1 068, однак ці показники не компенсували темпи надходження нових звернень. У 2018–2020 рр. відзначається відносна стабілізація навантаження: кількість справ, переданих на розгляд, коливалася в межах 41,7–44,5 тис., а обсяг нерозглянутих заяв залишався на рівні 56,3–62,0 тис. Це свідчить про часткову адаптацію ЄСПЛ до зростаючого потоку звернень, водночас без істотного скорочення накопиченого масиву справ. Після 2021 р. простежується тенденція до оптимізації процесуальної діяльності ЄСПЛ. У 2024 р. кількість справ, переданих на розгляд, зменшилася до 28,8 тис., тоді як кількість ухвалених рішень зросла до 1 102, що перевищує показники 2015–2016 рр. Одночасно обсяг нерозглянутих заяв скоротився з 74,65 тис. у 2022 році до 60,35 тис. у 2024 р., що свідчить про поступове зменшення інституційного перевантаження.

Разом із тим збереження значного масиву заяв у статусі pending підтверджує наявність структурних обмежень у функціонуванні Суду та їхній вплив на доступність і своєчасність міжнародного судового захисту. Важливим чинником формування такого навантаження є нерівномірний розподіл звернень між державами-учасницями Конвенції (рис. 1), що зумовлює концентрацію справ у межах окремих національних юрисдикцій.

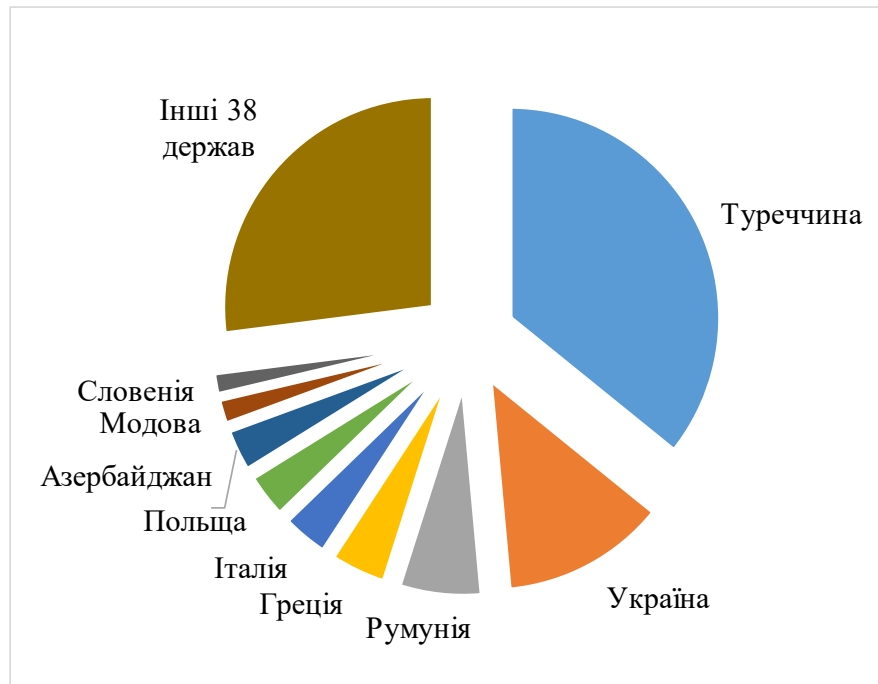
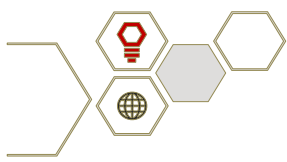
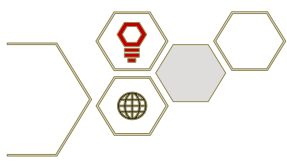

Рис. 1. Структура нерозглянутих заяв за державами у 2024 р., %
Джерело: створено авторами за даними [24; 25; 26].

Аналіз структури нерозглянутих заяв за державами у 2024 р. свідчить про високу концентрацію процесуального навантаження в обмеженій кількості країн. Із загального обсягу 60 350 заяв понад третину становлять звернення проти Туреччини – 21 600 справ (35,8%). Другу позицію посідає Україна з 7 700 заявами (12,7%), тоді як частка Румунії становить 6,4% (3 850 справ). Сукупно на три держави припадає 54,9% усіх нерозглянутих звернень, що підтверджує наявність стійкої територіальної асиметрії у формуванні навантаження ЄСПЛ. До групи держав із підвищеним рівнем звернень також належать Греція (2 600 справ; 4,3%), Італія (2 150; 3,6%), Польща (2 050; 3,4%) та Азербайджан (1 950; 3,2%). У сукупності ці країни формують ще 14,5% загального обсягу заяв.

Висока концентрація нерозглянутих заяв у межах окремих держав відображає наявність системних дисфункцій у сфері судочинства, доступу до правосуддя, виконання судових рішень та ефективності внутрішніх засобів правового захисту. У таких умовах міжнародний судовий механізм виконує компенсаторну функцію, заміщуючи недієві національні інститути.

Разом із тим територіальний розподіл заяв не повною мірою відображає змістовний характер порушень, які стають предметом розгляду ЄСПЛ. Для поглиблення аналізу доцільно дослідити тематичну структуру встановлених порушень Конвенції, подану в таблиці 2, що дає змогу визначити пріоритетні сфери правового захисту та домінуючі напрями судової практики.

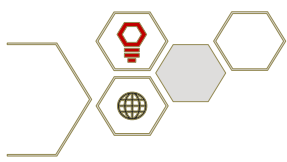
Таблиця 2

Тематична структура встановлених порушень Конвенції у 2025 р.

Стаття Конвенції	Зміст права	Кількість порушень
Ст. 6	Право на справедливий суд	428
Ст. 5	Право на свободу та безпеку	281
Ст. 3	Заборона нелюдського поводження	188
Ст. 13	Право на ефективний засіб захисту	151
Протокол №1, Ст.1	Захист власності	128
Ст. 2	Право на життя	42
Інші статті	Інші сфери	509

Джерело: побудовано авторами за даними [26]

Аналіз тематичної структури встановлених порушень Конвенції у 2025 р. свідчить про домінування процесуальних гарантій у практиці ЄСПЛ. Найбільшу частку становлять порушення ст. 6 Конвенції – 428 випадків, що підтверджує провідну роль права на справедливий суд у системі міжнародного правозахисту. Високими залишаються також показники порушень ст. 5 (281 справа) та ст. 3 (188 справ), які пов'язані із забезпеченням особистої свободи та заборонаю нелюдського поводження. Порушення ст. 13 щодо права на ефективний засіб захисту (151 справа) та ст. 1 Першого протоколу про захист власності (128 справ) відображають проблеми доступності національних механізмів правового захисту та стабільності майнових прав. Водночас відносно низька кількість порушень ст. 2 про право на життя (42 справи) свідчить про переважання в практиці ЄСПЛ справ, пов'язаних із процесуальними, а не матеріальними аспектами прав людини. Значна частка порушень за іншими статтями (509 справ) підтверджує багатовимірний характер сучасних правозахисних викликів. Загалом домінування порушень

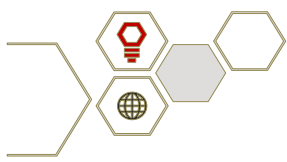

ст. 6 Конвенції свідчить про тенденцію до «процесуалізації» прав людини, за якої ефективність судового захисту виступає ключовою передумовою реалізації всіх інших прав і свобод.

У зв'язку з цим особливої уваги потребує поглиблений аналіз змісту та форм порушень права на справедливий суд, що зумовлює доцільність звернення до судової практики ЄСПЛ щодо застосування ст. 6 Конвенції (табл. 3).

Таблиця 3**Практика ЄСПЛ щодо порушення права на справедливий суд (ст. 6 Конвенції)**

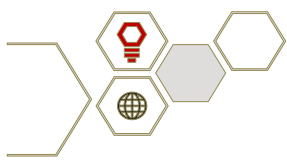
Справа, рік	Стадія провадження	Процесуальна проблема	Аспект права за ст. 6 Конвенції	Суть правової проблеми	Правова позиція Суду (значення)
Міхайлеску проти Румунії, 2021	Судовий розгляд	Розгляд справи без участі сторін	Право на справедливий розгляд (п. 1 ст. 6)	Чи допустимий розгляд справи без участі сторін у письмовому провадженні	Суд визначає межі допустимості розгляду справи без участі сторін з урахуванням принципу змагальності
Цалкіціс проти Греції (№ 2), 2017	Судовий розгляд	Відмова у зупиненні провадження	Право на доступ до суду (п. 1 ст. 6)	Чи впливають процесуальні рішення суду на реалізацію права на доступ до правосуддя	Суд підтверджує, що процесуальна автономія суду має межі, якщо обмежується доступ до правосуддя
Штрассенмайер проти Німеччини, 2023	Досудове розслідування та судовий розгляд	Не проведено допит співобвинуваченого як свідка	Право на допит свідків (п. 3(d) ст. 6)	Використання показань особи, яка не була допитана в суді	Суд визначає критерії допустимості непрямих доказів і необхідність компенсаторних гарантій
Снайдерс проти Нідерландів, 2024	Досудове розслідування та судовий розгляд	Використання показань анонімного свідка й обмеження	Право на допит свідків (п. 3(d) ст. 6)	Баланс між захистом свідка та правом сторони захисту	Суд підкреслює необхідність наявності достатніх гарантій для забезпечення

Справа, рік	Стадія провадження	Процесуальна проблема	Аспект права за ст. 6 Конвенції	Суть правової проблеми	Правова позиція Суду (значення)
		перехресного допиту			справедливості процесу
Опаленко проти України, 2025	Досудове розслідування	Отримання зізнання без участі захисника	Право на правову допомогу (п. 3(с) ст. 6)	Чи може використання зізнання без адвоката вплинути на справедливість процесу	Суд наголошує на необхідності забезпечення доступу до адвоката з моменту затримання
Мехмет Зекі Доган проти Туреччини (№ 2), 2024	Повторний розгляд справи	Використання недопустимих доказів після перегляду	Право на справедливий розгляд і право на захист (п. 1, п. 3(с) ст. 6)	Чи усуває повторний розгляд попередні процесуальні порушення	Суд визначає, що повторний розгляд має повністю усунути попередні порушення
W.R. проти Нідерландів, 2024	Досудове розслідування	Обмеження доступу до адвоката	Право на правову допомогу (п. 3(с) ст. 6)	Чи допустимі обмеження доступу до захисника	Суд застосовує суворі критерії оцінки допустимості таких обмежень
Міхайлеску проти Румунії, 2012	Цивільне провадження	Вплив кримінального процесу на цивільний	Право на справедливий розгляд у цивільних справах (п. 1 ст. 6)	Взаємозв'язок кримінального та цивільного проваджень	Суд визнає необхідність узгодженості між різними видами проваджень

Джерело: побудовано авторами за [4]

Аналіз судової практики ЄСПЛ щодо застосування ст. 6 Конвенції свідчить про домінування процесуальних порушень, пов'язаних із доступом до адвоката, допустимістю доказів, використанням показань свідків і забезпеченням балансу між інтересами сторін. У справах проти Румунії, Греції, Німеччини, Нідерландів, України та Туреччини найчастіше фіксуються обмеження права на захист (§3(с)), порушення принципу змагальності (§1) та недостатні гарантії перехресного допиту (§3(d)). Значна частина рішень стосується ситуацій, коли первинні процесуальні дефекти, як-от допит без адвоката, використання непрямих або анонімних доказів і формальне інформування про права, не були належним чином усунуті на подальших

стадіях провадження. Водночас практика застосування концепції «curative effect» демонструє прагнення ЄСПЛ оцінювати справедливість процесу в цілому, а не окремі процедурні порушення ізольовано. Це підтверджує формування комплексного підходу до оцінки якості правосуддя. Узагальнення наведених справ засвідчує, що порушення Статті 6 Конвенції мають переважно системний характер і зумовлені недосконалістю національних процедур, слабкою процесуальною дисципліною й обмеженою ефективністю внутрішніх механізмів захисту. Саме ці чинники зумовлюють повторюваність аналогічних порушень у практиці ЄСПЛ. Водночас встановлення порушення саме по собі не гарантує повної реалізації міжнародних стандартів без належного виконання судових рішень на національному рівні. У цьому контексті особливого значення набуває аналіз ефективності імплементації рішень Суду державами-учасницями Конвенції.

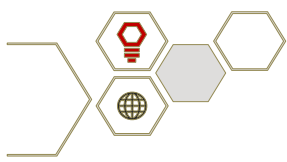
Аналіз рівня виконання рішень ЄСПЛ державами-учасницями Конвенції (табл. 4) засвідчує структурну нерівномірність імплементації міжнародних стандартів, зумовлену відмінностями у функціонуванні національних правових систем. Держави Північної і Західної Європи (Швеція, Фінляндія, Норвегія, Естонія, Словенія) демонструють стабільно високі показники виконання понад 90 %, що корелює з розвиненими механізмами судового контролю, ефективною системою конституційних гарантій та інституційною відповідальністю органів публічної влади.

Таблиця 4

Рівень виконання рішень ЄСПЛ державами-учасницями станом на 02.02.2026

р.

Група держав	Країни (приклад)	Частка виконаних справ	Частка невиконаних справ	Характеристика імплементації
Високий рівень виконання	Швеція, Андорра, Фінляндія, Норвегія, Естонія, Латвія, Словенія	Понад 90%	Менше 10%	Стабільні правові інститути, ефективний контроль, системне виконання рішень
Достатній рівень	Чехія, Люксембург, Ірландія, Хорватія,	80–90%	10–20%	Загалом належне виконання з окремими

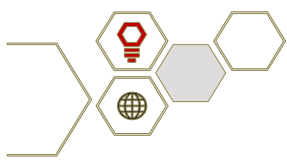
Група держав	Країни (приклади)	Частка виконаних справ	Частка невиконаних справ	Характеристика імплементації
виконання	Бельгія, Португалія			затримками
Середній рівень виконання	Польща, Словаччина, Мальта, Болгарія, Молдова	65–80%	20–35%	Часткова імплементація, наявність структурних проблем
Низький рівень виконання	Вірменія, Угорщина, Албанія	45–65%	35–55%	Системні затримки, політико-правові обмеження

Джерело: побудовано авторами за [4].

Країни з достатнім рівнем виконання (Чехія, Ірландія, Бельгія, Португалія), у яких показники становлять 80–90 %, характеризуються відносною сталістю правозастосування за наявності окремих процедурних та адміністративних затримок. Водночас у державах із середнім рівнем імплементації (Польща, Болгарія, Молдова), де частка невиконаних рішень сягає 35 %, простежуються ознаки інституційної фрагментарності, недостатньої координації між судовою та виконавчою владою, а також обмеженої ефективності механізмів правового моніторингу.

Найбільш проблемною залишається група держав із низьким і критично низьким рівнем виконання, в яких понад половина рішень ЄСПЛ не реалізується належним чином. Така ситуація відображає поєднання політичного впливу на судову систему, слабкості механізмів конституційного контролю й обмеженої відповідальності державних органів за невиконання міжнародних зобов'язань. У результаті міжнародні стандарти в цих державах мають переважно декларативний характер і не трансформуються в ефективні національні правові практики.

Узагальнення отриманих результатів свідчить, що ефективність міжнародного механізму захисту прав людини визначається не стільки рівнем формальної імплементації норм Конвенції, скільки здатністю держав інтегрувати судову практику ЄСПЛ у внутрішню систему правового регулювання, адміністративного управління та судового контролю. За

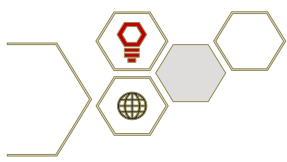

відсутності такої інтеграції судові рішення втрачають системоутворюючу функцію, що зумовлює повторюваність аналогічних порушень і хронічне перевантаження міжнародного судового механізму.

Подальший розвиток системи захисту прав людини має ґрунтуватися не на фрагментарних інституційних реформах, а на формуванні цілісної моделі імплементації рішень ЄСПЛ, яка поєднує превентивні правові механізми, ефективні внутрішні засоби захисту, цифрові інструменти управління судовими процесами, спеціалізовану підготовку суддівського корпусу та постійний міжінституційний моніторинг виконання міжнародних зобов'язань.

Висновки. Система міжнародних стандартів захисту прав людини функціонує в умовах високого інституційного навантаження та їх нерівномірної імплементації у національні правові системи. Діяльність ЄСПЛ у період з 2015 по 2024 рр. характеризується значним перевантаженням у 2015–2017 рр. і подальшою частковою оптимізацією процесуальних процедур після 2021 р., що сприяло підвищенню рівня ефективності розгляду справ, однак не забезпечило повного усунення накопичених проблем. Понад половина нерозглянутих заяв зосереджена в обмеженій кількості держав, що відображає системні недоліки у функціонуванні національних механізмів судового захисту. Територіально концентрація звернень пов'язана з рівнем інституційної спроможності на національних рівнях судових систем та ефективністю правового адміністрування. Практика ЄСПЛ характеризується домінуванням процесуальних порушень, насамперед у сфері забезпечення права на справедливий суд, доступу до адвоката, допустимості доказів і дотримання принципу змагальності. Повторюваність таких порушень свідчить про стійкі інституційні дисфункції на національних рівнях.

Ефективність міжнародного механізму захисту прав людини залежить від здатності держав забезпечувати своєчасне та системне виконання судових рішень. Розвиток системи захисту прав людини пов'язаний із посиленням превентивних механізмів, удосконаленням внутрішніх засобів правового

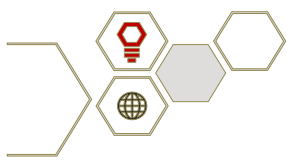

захисту, цифровізацією судочинства, підвищенням рівня професійної підготовки суддів і формуванням дієвих систем моніторингу виконання рішень ЄСПЛ.

Подальші наукові дослідження доцільно спрямувати на здійснення аналізу впливу цифрових технологій на доступ до правосуддя, оцінювання ефективності національних механізмів імплементації і розроблення інтегрованих моделей взаємодії між міжнародними та національними правозахисними інституціями.

Список використаних джерел

1. Küçüksu A. Enforcing rights beyond litigation: Mapping NGO strategies in monitoring ECtHR judgement implementation. *Human Rights Law Review*. 2022. Vol. 22, No. 2. Article ngac013. DOI: <https://doi.org/10.1093/hrlr/ngac013> (дата звернення: 01.02.2026).
2. Lemmens K., Van Drooghenbroeck S. How “Systematic” is the European Court of Human Rights’ Approach to “Systemic” Violations of the Convention? *German Law Journal*. 2023. Vol. 24, No. 6. P. 1044–1061. DOI: <https://doi.org/10.1017/glj.2023.60> (дата звернення: 01.02.2026).
3. Fikfak V., Izvorova L. Language and Persuasion: Human Dignity at the European Court of Human Rights. *Human Rights Law Review*. 2022. Vol. 22, No. 3. Article ngac018. DOI: <https://doi.org/10.1093/hrlr/ngac018> (дата звернення: 01.02.2026).
4. HUDOC database of the European Court of Human Rights. URL: <https://hudoc.echr.coe.int> (дата звернення: 01.02.2026).
5. Keller H., Heri C., Piskóty R. Something Ventured, Nothing Gained?—Remedies before the ECtHR and Their Potential for Climate Change Cases. *Human Rights Law Review*. 2022. Vol. 22, No. 1. Article ngab030. DOI: <https://doi.org/10.1093/hrlr/ngab030> (дата звернення: 01.02.2026).
6. Heri C. Too Big to Remedy? What Climate Cases Tell Us About the

Remedial Role of Human Rights. *European Convention on Human Rights Law Review*. 2024. Vol. 5, No. 3. P. 400–422. DOI: <https://doi.org/10.1163/26663236-bja10101> (дата звернення: 01.02.2026).

7. Erken E. Scholarly and Empirical Considerations on Expanding Access for Non-Governmental Organisations Before the European Court of Human Rights. *European Convention on Human Rights Law Review*. 2024. Vol. 6, No. 2. P. 165–207. DOI: <https://doi.org/10.1163/26663236-bja10107> (дата звернення: 01.02.2026).

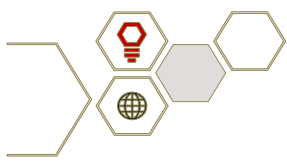
8. Leloup M. The Question of Non-Independent Apex Courts as Effective Remedies to be Exhausted. *European Convention on Human Rights Law Review*. 2024. Vol. 5, No. 3. P. 320–338. DOI: <https://doi.org/10.1163/26663236-bja10102> (дата звернення: 01.02.2026).

9. Nugraha I. Y. Protection of Constitutional Identity as a Legitimate Aim for Differential Treatment: ECtHR 9 June 2022, No. 49270/11, Savickis and Others v Latvia. *European Constitutional Law Review*. 2023. Vol. 19, No. 1. P. 141–162. DOI: <https://doi.org/10.1017/S1574019622000463> (дата звернення: 01.02.2026).

10. Lock T. Implications of the Revised Draft EU Accession Agreement for the ECHR. *European Convention on Human Rights Law Review*. 2025. Vol. 6, No. 1. P. 65–101. DOI: <https://doi.org/10.1163/26663236-bja10115> (дата звернення: 01.02.2026).

11. Saul M., Lambert E. Subnational Authorities and Human Rights in Europe. *The International Journal of Human Rights*. 2024. Vol. 28, No. 7. P. 1053–1059. DOI: <https://doi.org/10.1080/13642987.2024.2372158> (дата звернення: 01.02.2026).

12. Lozynska T., Stoika A., Kalian O., Strilets B. New principles of the formation of state supervision of legality in the local self-government system. *Evropský politický a právní diskurz*. 2024. Vol. 11, No. 5. P. 24–34. URL: <https://eppd13.cz/wp-content/uploads/2024/2024-11-5/05.pdf> (дата звернення: 01.02.2026).

13. Kalian O., Strilets B., Dubovych O. Some Historical, Legal and Procedural Aspects of Functioning Jewry's Spiritual Zionism and Folkism. *Evropský politický a právní diskurz*. 2023. Vol. 10, No. 4. P. 76–81. DOI: <https://doi.org/10.46340/eppd.2023.10.4.5> (дата звернення: 01.02.2026).

14. Goss R. The Disappearing 'Minimum Rights' of Article 6 ECHR: the Unfortunate Legacy of Ibrahim and Beuze. *Human Rights Law Review*. 2023. Vol. 23, No. 4. Article ngad024. DOI: <https://doi.org/10.1093/hrlr/ngad024> (дата звернення: 01.02.2026).

15. Mezykowska A. Reparations for Victims of the War against Ukraine: Reconciling the Available Legal Avenue before the ECtHR with the Emerging Compensation Mechanism. *The International Journal of Human Rights*. 2026. P. 1–26. DOI: <https://doi.org/10.1080/13642987.2026.2619961> (дата звернення: 01.02.2026).

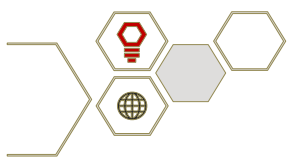
16. Impact of Russia's Invasion of Ukraine on World Finance / N. Kantsedal et al. *Cuestiones Políticas*. 2023. Vol. 41, No. 78. P. 662–677. DOI: <https://doi.org/10.46398/cuestpol.4178.45> (дата звернення: 01.02.2026).

17. Kozachenko Yu. A., Kalian O. S. Theoretical and legal aspects of judicial impartiality as a principle of justice. *Juris Europensis Scientia*. 2021. No. 5. P. 12–16. URL: http://www.jes.nuoua.od.ua/archive/5_2021/5.pdf (дата звернення: 01.02.2026).

18. European Convention on Human Rights. European Court of Human Rights. URL: https://www.echr.coe.int/documents/d/echr/convention_eng (дата звернення: 01.02.2026).

19. Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms (ETS No. 005). Council of Europe. URL: <https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list?module=treaty-detail&treaty-num=005> (дата звернення: 01.02.2026).

20. Universal Declaration of Human Rights. United Nations. 1948. URL: <https://www.un.org/en/about-us/universal-declaration-of-human-rights> (дата

звернення: 01.02.2026).

21. International Covenant on Civil and Political Rights. United Nations. 1966. URL: <https://www.ohchr.org/en/instruments-mechanisms/instruments/international-covenant-civil-and-political-rights> (дата звернення: 01.02.2026).

22. International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights. United Nations. 1966. URL: <https://www.ohchr.org/en/instruments-mechanisms/instruments/international-covenant-economic-social-and-cultural-rights> (дата звернення: 01.02.2026).

23. Комзюк А. Т., Липій Є. А. Відносини щодо забезпечення прав і свобод людини та громадянина як складова предмета адміністративного права. *Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ* 2020. № 3 (90). С. 144–153. DOI: <https://doi.org/10.32631/v.2020.3.15> (дата звернення: 01.02.2026).

24. Statistical information on closed cases of the European Court of Human Rights. *Council of Europe*. URL: <https://www.coe.int/en/web/execution/closed-cases> (дата звернення: 01.02.2026).

25. Analysis of statistics 2024. *European Court of Human Rights*. 2024. URL: <https://www.echr.coe.int/documents/d/echr/stats-analysis-2024-eng> (дата звернення: 01.02.2026).

26. Annual Report of the European Court of Human Rights 2025. *European Court of Human Rights*. 2025. URL: <https://www.echr.coe.int/documents/d/echr/annual-report-2025-eng> (дата звернення: 01.02.2026).